

beburkolódzom-e, vagy valami közömböset teszek? milyen esélyeket nyújt az ellenfélnek? Fontos a teltség gyakorlása hosszabb gondolatsorok követésében, a lehetőségek előre való áttekintése. A nyomtatott játék utána játszása közben lépésről-lépésre meg kell kísérteni, hogy mi mit játszanánk? eltaláljuk-e a helyes folytatást? Csak így tanulságos, csak így nem marad el a haszna.

A sakkrejtvényt egészen vagy részben helyesen fejtették meg: Rosenkranz Nándor, Schandru Endre, Prágyik Flóris, Krepelka Ferencz.

FEJTŐRŐ.

Számtani kérdés:

Mily összeggé növekedik 1200 korona 4 % mellett 36 év múlva kamatos kamattal?

Irodalom történelmi kérdés.

Ki volt az a magyar tudós, a ki az első tibeti grammatikát és szótárt írta? Hol született és mikor? Mely intézetben végezte tanulmányait? Hol halt meg? Kinek a vendégszeretét élvezte utolsó óráiban?

(Mattyasovszky Lajos.)

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1901. július 28.

41. számban közölt fejtő kérdések megfejtése:

Földrajzi kérdés: Lechnitz község. Történelmi kérdés: Léda. Képrejtvény: Vannak emberek, kik ég és föld között lebegnek. Nincs kedvük a földön maradni s nincs erejük a magasba szállni.

Helyesen fejtették meg: Komlós György, Holländer Pál, Várnay Arvéd, Szögyény István, Lauffer István, Bohrandt Lajos, Lőrincz Ferenc és Dezső, Galambos Kálmán, Hoensch Gusztáv, Popper József, Borosnyay Oszkár, Szerényi Nándor, Kuzma Albert, Sass István, Ronchetti József, Harry Zsuzsika, Jurenák Géza, Radó Nándor, Topperszer Ödön, Bognár János, Leichter Jenő, Bugler Aladár, Groszmann Árpád és Jenő, Przybilla Jenő, Eissen Gábor, Posch Károly, Hermann István, Rosconi Titusz, Rosenkranz Sándor, Somogyi Zsigmond, Köszter Arthur, Rusznyák Sándor, Kutlik Félix, Tóth Tibor és Tihamér, Mattyasovszky Lajos, Emmerling László, Schandru Endre, Schwarcz Béla, Znojemszky Nándor, Linhardt Alfréd, Pappszász Tamás, Krepelka Ferencz, Prágyik Flóris, Lusztig József.

A kitűzött könyvjutalmat (Laurie: «Diákélet Angolországban») Groszmann Árpád és Jenő jász-apáti előfizetők nyerték meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

T. B. Küldje be a kéziratokat, ha lapunk szellemének megfelelnek azok a fordítások, szívesen közöljük. A mutatvány után itéve reméljük, hogy be fognak válni. Míg közlésre kerülhet, türelmesen várnia kell. — Reggeli dal. A fordítás nagyon győnge. Mielőtt fordít-

tanánk, először számot kell vetni magunkkal, vajjon meg van-e bennünk a formai készség. Az ön fordításában csak elvétve találtunk rímeket, pedig minden versszak vége elárulta, hogy rímet akart találni, de én istenem, tehetünk-e mi arról, hogy nem talált. Az ilyen «első kísérletből» itéletet formálni még nem lehet; ha kedve van fordítgatni, csak cselekedje meg, ön bizonyára hasznát látja, mert egyebet nem is, de azt megtanulja belőle, hogy miként kell a gondolatokat röviden és szabatosan kifejezni. Ez pedig nem megvetendő dolog. Ha a verses művek fordítása ilyen nehezen megy, próbálkozzék meg prózával, s ne legyen első vágya az, hogy a fordítás napvilágot lásson; arra ráér még. — Halasi diák. 1. Hazánkban a következő nagyobb templomok vannak, melyeket a bazilika név megillet: Budapest, Szent István-bazilika (a Lipót-városban), Esztergom, Pécs, Kassa. Mind a négy stílszerű és nagy-szabású. Ezek közül a pécsi a gót stílus egyik gyönyörű maradványa, Erzsébet királyné építtette a XIV. században. Régi székesegyházai vannak még Székesfehérvárnak, Pozsonynak, Nagyváradnak, Kolozsvárnak, Nagyszombornak, Brassónak. 2. Calderoni és társa (Budapest, Váci-utca és Gizella-tér sarkán). 3. Ha valami érdemes tudósítani valója van, csak küldje be. — Képezdész. Véleményünk szerint legokosabb lesz, ha a tanítónőképzőt végezi, mert a festő akadémiára csak azokat veszik fel, a kik az előleges felvételi vizsgálaton kétségbe nem vonható bizonyítékát adják művészi rátermettségüknek. Ha fel is veszik, az első évben ösztöndíjra nem számíthat; végezvén a négy évfolyamot, külföldi tanulmányokra lesz szüksége. A tanítónői pályán hamarabb és hitünk szerint könnyebben fog boldogulni. A részletkérdésekre vonatkozólag teljes útbaigazítást a Ferenczy István «Életpályák» című művében találhat. Ez a talpraesett útbaigazító könyv 4 koronáért minden hazai könyvkereskedésben kapható. — Érdeklődő. Az új évfolyam október elsején kezdődik. Barátai már szeptember folyamán előfizehetnek a lapra, melyet a mutatványszámból annyira megkedveltek. Bizton hiszünk, hogy még jobban meg fogják kedvelni, ha híveink közé sorakoznak. — Studiosus. Nomina sunt odiosa. Sapientia sat. A túlságos kíváncsiság sem nem hasznos, sem nem szép. — 1848. Bizony az ilyent el kell nézni; csak ennél nagyobb hiba ne történjék! — 1160. sz. előfizető. Egy rejtvényt megfejtése is eléendő. — H. L. (M.-Sziget). Mindkét könyvet Ruzicska Armin könyvkereskedőnél (Museum-körút) megkaphatod. — Kezdő. (Gyöngyös.) Jövő számban véleményét mondunk verseiről. — P. F. (Zombor.) Legzélszerűbb levélbélyegeket beküldeni. Egyes szám ára 25 fillér. — G. K. Vidéki Félix, Váci-körút. — Ifj. S. J. (Tata.) Mindkettőnek Budapesten van az üzlete. Kérlezzetnek címét fentebb megtalálhatja. — B. J. 1. Küldje be a diákzavakat lapunk szerkesztőségének 2. A Rozsnyai-Akantisz-félt ajánljuk. — Bélyeggyűjtő. Írja meg címét, mert több előfizetőnk levelezni óhajtott önnel. — H. P. (Szolnok), L. D. (Szegvár), E. J. (Hidor.) Jövő számban megírjuk kérdéztetek címét. — Z. S. (Kassa.) Fenti üzenet önnel is szól. — K. B. (Halas.) Ismétélje meg kérdéseit. Említett levelét nem kaptuk meg. — M. Z. Egy is elég. — B. E. Megkérdezzük és ha megvan, úgy elküldjük. Az érte járó 50 fillért kérjük a számok átvétele után a lapok kiadóhivatalának megküldeni. — Responsum. Kérdéseire megtalálja a feleletet a Szilágyi-féle magyar történelemben (millenniumi kiadás).

!! Megjelent !!

Lombfűrészeti és faragászati különlegességekből összeállított nagyszabású album és árjegyzékünk, mely tartalmazza az összes idevágó kellékek és diszvasalások képes gyűjteményét.

Mivel a fentemlített czikkok és kellékek az ideig jórészt Bécsből szerzettettek be, indíttatva éreztük magunkat egy minden tekintetben modern és terjedelmes album összeállítására, miáltal lehetővé tesszük minden oly czikk előnyös, olcsó és gyors beszerzését, mely eddig csak külföldről jóval nehezebben és nagyobb költséggel történhetett.

Tiszteltelt 9076
Kiss Ernő és Társa, Budapest, VII., Erzsébet-körút 17.

Arjegyzék kívánatra bérmentve.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest, IV. ker., Egyetem-utca 4. szám. Kéziratokat nem alkunk vissza.
Fél évre ... 4 kor. 80 fill.		
Egész évre ... 9 kor. 60 fill.		
Megjelenik minden vasárnap.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	

GYERMEKEK KÖZÖTT.

A mi udvarunkon tömérdek a gyermek. Kora reggeltől késő estig hallani lármájukat, nevetésüket; elnézem játékaikat. Tetszik nekem a lármájuk, nevetésük a legszebb muzsika, melyet életemben hallottam. Megfigyelem őket, kihallgatom titkos, félhalk suttogásaikat, s örvendek, ha bizalmas barátjukká fogadnak, s megnyílik előttem a szívök. Nagyobb részt szép ruhás gyermekek, a kik a szüleikkel eljöttek fürdőre, ide hoztak vézna testecskét, sápadt arczocskát, s visznek haza erősebb izmokat, pirosabb arczokat.

Vannak köztük magamutogató fiúk, a kik a játékokat rendezik, a kik nagyon szeretnek parancsolni. Valóságos monarchák a kisdud birodalomban. Már az arczuk, a tekintetük, a hangjuk is elárulja, hogy ők az urak, akaratok parancs; a kisebbek pedig szörnű tisztelettel néznek reájuk, végtelenül boldogok, ha az uralkodó oda állítja őket a sorba, s megengedi nekik, hogy velök játszhassanak. Ha az uralkodó felgyüri az inge ujját, s megmutatja a béldőt, micsoda tisztelettel néznek reá az alattvalók, ők is megfeszítik vékony czérnaizmaikat, s azt hiszik, hogy ők is egy-egy Herkules.

Van pedig e gyerek-birodalomban olyan is, a kit otthon elkényeztettek, a ki megszokta, hogy a pesztonka neki a rabszolgája, s e kerek világon rabszolgája neki mindenki. Ő is a játszóközé áll, ő is ki akarja kapni a repülő labdát, de a többiek ügyesebbek, s elkapják előle.

— Játsszodjunk mást! — követeli türelmetlenül. — Nekem ez a játék nem teszik. Tölem mindenki elkapja a labdát!

A többi pedig kaczag:

— Játsszodjál egyedül, ha nem tetszik.

A pesztonkák egykori réme elkezd sirni, nem fájdalmában, hanem dühében. Egyszer aztán egy örízetlen pillanatban kézrekeríti a labdát és elszalad vele.

— Csak azért sem játszotok ti sem! . . . Csak azért sem! . . . És szalad . . . szalad, de a társai ügyesebbek, utól érik, a kezéből kitépik a labdát, s őt jól eldöngetik. A pesztonkák egykori réme

sir szégyenében, félrehúzódik a kerítés mellé, tépegeti a fűszálakat, s gyűlöletes pillantásokat vet a játszóközé csoportjára.

Én pedig látván ezt a jelenetet, eltűnök.

A nagy társadalom képe tükröződik vissza e kis jelenetből. Mi emberek hirdetjük és valljuk az egyenlőséget, a testvériséget, de vajmi ritkán tudjuk ezeket a hívságos jelszavakat megvalósítani. Az élet is labda-játék, az emberek is gyermekek. Vannak bátor, jó szívű, magukat szívesen alárendelő; vannak gyáva, irigy, önző emberek; azok részt vesznek a játékban, tudnak örvendeni annak, egyik elejére nyomul a játéknak, másik közlegényként vesz benne részt; ezek a boldog és megelégedett emberek; vannak olyanok, a kik mindig elül szeretnének járni, nem azért, hogy a játéknak örvendjenek, hanem csupán azért, hogy első legyenek, ezek irigylik másnak az ügyességét, soha igazi barátja nem lennek: ezekből lesznek az életben a félreismert emberek, a kik soha a boldogságot és megelégedést nem ismerik meg.

A duzzogó és siránkozó gyermek hasonló az ár ellenében úszóhoz. Hiába áll szembe a játszó gyermekesereggel, akarata semmi. A gyermekvilág törvényei szigorúak, ezt megsérteni büntetlenül nem szabad. Egyenlő mindenki, annak van csupán kiváltsága, a ki ügyesebb, erősebb, a ki barátságos és alkalmazkodik másokhoz.

És jól van ez így. Szokjunk korán hozzá, hogy mi az emberi társadalomnak kisdud paránya vagyunk; apró koczka-kövek, melyek csak együtt alkothatnak egészet, egyedül csak töredék.

Szokjunk korán ahhoz, hogy barátokat csak az tud találni, a ki maga is tud jó, önzetlen barát lenni. A szép ruha nem ad kiváltságot a gyermekvilágban, s ha egy széles árkot kell átugrani, a mezítlabas gyermek fölébe kerekedik a bársony bugyogónak és sarga cipőnek.

Igen, igen kedves barátom, te, a ki egykor a pesztonkák réme, s a családi kör korlátlan hatalmú zsarnoka voltál: tanulj meg engedelmessé válni és alkalmazkodni. E kettő nélkül mégigen sok könyved fog hullani az életben, s e kettő nélkül a játéknak nem örömet, hanem keserűségét fogod érezni.

ISTEN SENKINEK SEM MARAD ADÓS.

Szerb népköltemény.

Két fenyőfa nőtt fel egymás mellett,
És közöttük egy sugár fenyőcske.
A két fenyő ezért nem zöldellett,
Sem közöttük a sugár fenyőcske.
Két fivér is: Pál és Radul éppen
Ekkép nőtt fel, hasonlatosképpen,
Közbe velük Jelicza, nővérük.

A két fivér szerette nővérét,
Ajándékkal szüntelen becézték,
Legutóbb egy késsel kedveskedve,
Mely ezüsttel s arannyal kiverve.

Meglátva ezt a Pál felesége,
Jeliczára fölkel irigysége —
S Raduléhoz e kérdést intézte:
«Sógornőcském, Istenben nővérkém!
Tudsz-e füvet a haragra, kincsem,
Pált, Jeliczát hogy összeveszítsem?»

Ekkép felelt Radul felesége:
«Sógorasszony, az Isten nevére!
Nem tudok én füvet a haragra,
De azt tudom, mondhatom szavamra:
A bátyáim engem is szerettek;
Ajándékkal mindig kedveskedtek».

Hogy ezt hallá a Pál felesége,
Nem szólt semmit, de kiment a rétre,
A pej lovat ott megölte nyomba',
Az urának azután ezt mondta:
«Érdemes is nővéred' szeretni,
Ajándékkal neki kedveskedni!
Pej lovat megölte a réten».

Kérdi Pál most nővérét ekképpen:
«Mért tetted, ha lelked Istent ösmér?»

Esküdözve így felel a nővér:
«Nem tettem azt, nem az életemre!
Életemre s a te életedre!»
— És a bátya hitt a nővérenek.

Hogy ezt látta a Pál felesége,
Éjjel kiment a kert sűrűjébe
És a sólymot ott megölte nyomba',
Az urának azután ezt mondta:
«Érdemes is nővéred' szeretni,
Ajándékkal neki kedveskedni:
Szürke sólymod' megölte fészékben».

Kérdi Pál most nővérét ekképpen:
«Mért tetted, ha lelked Istent ösmér?»

Esküdözve így felel a nővér:
«Nem tettem azt, nem az életemre!
Életemre s a te életedre!»
— És a bátya hitt a nővérenek.

Látva ezt is a Pál felesége,
Alig volt a vacsorának vége:
Jeliczának a kését ellopta —
S csecsemőjét azzal meggyilkolta.
Reggel aztán, kora virradattal,
Az urához rohan e szavakkal —
Felsivitva s arczát eltorzítva:
«Jaj, érdemes nővéred' szeretni,
Ajándékkal neki kedveskedni:
Bölcséjében gyermeked' megölte!
Ha szavamban most is kétkedel te,
Menj és kését tartójából vedd ki».

Pál felugrik, örülként siet ki,
És rohan a felső emeletre, —
Ott nővérét még szunnyadva lelte.
Feje alatt az aranyozott kést:
Pál kivonja az aranyozott kést,
És az ezüst tartóból kirántva —
Hát még azon véresen találja!
Látva rajta kis gyermeke vérért,
Megragadja karjánál nővérét:
«Nővérem te! Légy az Isten vertje!
Nemcsak lovam' ölted meg a réten,
Nemcsak sólymom' a kerti fészékben:
Kis fiam' is kicsi bölcséjében?»

Szegény nővér esküdözik erre:
«Nem tettem azt, nem az életemre!
Életemre s a te életedre!»
Ha pedig nem hiszsz a szavamnak,
Vigy ki úgy a széles mezőségre,
Köss ott engem farkához lovaknak,
Legyek akkor négy felé széttépve».
— És a bátya nem hitt nővérenek.

Belemarkolt a fehér karjába
S vitte őt a széles mezőségre,
Oda kötö a lovak farkára,
Úgy ölte meg, négy felé széttépve.
A hova csak vére hullott, cseppent,

Ottan gyopár, ott bazsalik termett;
A hol pedig végül összeomlott,
Templom épült, fedve a porondot.

Ezek után nem sok idő tellett,
Hogy a Pálné súlyos, nagy beteg lett.
Kilencz évig úgy nyomta az ágyat.
Csontjaiból undok fű csirázott,
Melyben mérges kigyó-fajok nőnek,
Szemét vájják, a fűbe rejtőznek.

Jajgat szörnyen a Pál felesége
S az urához így fordul kérése:
«Oh, uram halld összegyötört lelkem':
Vigy nővéred templomába engem,
Hogy a bűnöm bocsánatot leljen».

A mint Pál e szókat hallja, nyomba
El is indul véle a templomba,
És már nem is voltak messze tőle,
Mikor egy hang így szól ki belőle:
«Ne jöjj ide, felesége Pálnak,
Te számodra nincsen itt bocsánat!»

Hogy ezt hallja a Pál felesége,
Az urához így fordul kérése:
«Oh, jaj, uram, jaj, tiporj a porba!
Ne vigy engem már fehér lakodba,
Hanem kötözz ló farkához menten,
És a széles mezőn öl meg engem,
Darabokra tépesd össze testem!»

Pál, nejétől a mint ezt hallotta,
Oda kötö őt a lófarkokra,
Széttépette dirib-darabokra.
A hova csak vére hullott, cseppent,
Ottan tüske, ottan csalán termett,
A hol pedig végül összeomlott,
Tengerszem nőtt, nyelve a porondot.
A pej úszik benne a hullámba',
Az aranyos bölcső meg utána.
Szürke sólyom a bölcsőre termett,
A bölcsőben csecsemő fi-gyermek,
Nyaka alatt édes anyja karja,
A nagynéne kését rája tartva.

Dömötör Pál.

POMPÉJI PUSZTULÁSA.

Bulwer regénye. Átdolgozta Gaal Mózes. 43

— Hallod-e, mint tombol az őrzőgő tömeg,
míg az áldozatra szánt embereket mérszárólják
pribék-társaik! — mondá Olinthus.

— Hallom és lelkem felháborodik miatta . . .
de az istenek nem hagynak el.

— Az istenek! . . . Ó fiatal ember, a halál
pillanatában ismerd el, hogy csak egy Isten van.
Nem oktattalak a börtönben, nem sirattam meg
sorsodat, nem imádkoztam érted? Nem gondoltam-e
mindig a te megmentésedre és soha egy perczig sem az
enyémre?

— Hűséges társam voltál és vagy, — viszonzá
Glaukus meghatottan — nagy figyelemmel, fogé-
kony elmével és feléd hajló szívvel hallgattam
tanításodat — és elhatároztam, hogy én is arra
a vallásra térek át. És megtenném, ha életben
maradnánk, ámde a halál pillanatában úgy his-
zem, gyávaság volna tőlem, ha félre vetném
őseim vallását, holott az új vallásban megerősö-
dni időm nem lehetett. Azt hihetnéd, hogy
csak azért leszek keresztény, mert a halál küszö-
bén a mennyország kecsegtetne, avagy a pokol
kinjai remegtetnének . . . Nem Olinthus, legyünk
egymással szemben türelmesek . . . én csodállak
és tisztellek téged, te pedig légy elnéző állhata-

tosságom és makaesszágom láttára. Azok az égi
hatalmak, melyek birói széket ülnek felettünk,
tetteimet igazságosan fogják mérlegelni, s olyan
jutalomban részesítenek, a minőre rászolgáltam.
Tévedhettem, de rossz és szívtelen nem voltam
szántszándékkal . . . Most pedig elég erről! . . .
Hallod, mint csúsztatják a spolariumba a holt-
testeket? . . . Ők is porrá válnak, mi is porrá
fogunk válni.

— Ó mennyország! Ó Megváltóm, látom már
fényes arczodat! — kiáltott fel Olinthus lelke-
sedve, karját ég felé emelve — nem rettegek, a
szívem ujjong, hogy földi börtönéből kiszabadul
lelkem.

Glaukus némán hajtotta le fejét. Érezte, hogy
minő nagy különbség az ő és társa bátorsága
között. A pogány nem félt, ámde a keresztény
szent örömeiben ujjongott.

E pillanatban kinyílt a börtön ajtaja és fegy-
veres katonák jelentek meg.

— Glaukus, ütött az órad, — mondá az egyik
csengő hangon — vár reád az oroszlán.

— Készen vagyok — felelé az athéni. — Test-
vérem és a szenvedésben hűséges társam, hadd
öleljelek meg utoljára. Áldj meg engem, s áldjon
meg téged is a te istened!

Olinthus széles kebelére ölelte az ifjú pogányt.
Megesókolta a homlokát, az arczát — és mélyen

felsőhajtott — forró könyei aláperegtek Glaukus arczára.

— Ó ha megtéríthettek volna, most nem sírnék, hanem lelkes örömmel ezt mondanám neked: ma este együtt leszünk a paradicsomban!

— Talán úgy lesz, — felelé a görög reszkető ajakkal — azok, a kiket a halál egymástól elválaszt, talán találkoznak a másvilágon.

Glaukus kibontakozott barátjának karjából, s gyorsan kisietett a börtönből. . . Midőn a levegőre ért, szédülés fogta el, aztán hideg borzongás. Minden tagja remegett, a gyilkos kórság még benne volt meggyötrött testében. A katonák karon fogták, hogy össze ne roskadjon.

— Légy erős! — mondá az egyik — te még fiatal és ügyes vagy. Tört adnak a kezedbe, hátha épen szíved találod a vadnak s akkor megmenekülsz a haláltól.

Glaukus nem válaszolt. Szégyelte gyöngeségét. Nagy lelki erővel összeszedte magát. Testét benteként olajjal, s kezébe tört adtak. Ez volt minden fegyvere a kiéheztetett oroszlán ellenében.

Mikor Glaukus kilépett az aréna homokjára, vége volt minden gyöngeségnek. Hősi vére buzogott, nem félt a haláltól; halvány arczára futó pirosság szállott, teste büszkén kiegyenesedett. Úgy állott a vérszomjas tömeg szeméinek kereszt-tüzeiben, mint egy csodaszép, erőteljes ifjú hős, mint valami regebéli félisten.

A tömeg megbüvölve nézett e gyönyörű ifjura. Elhalt minden hang az ajkon, el minden gyűlölet a szívekben — s valóságos rémülettel néztek az aréna másik szögletébe, hol a fekete lepellel leborított vaskalitka állott, s abban a kiéheztetett oroszlán.

Az amphitheatrumban fojtó, iszonyú meleg volt. A nők egyikét-másikat ájulás környékezte.

Az oroszlán már 24 órája nem kapott egy falást sem enni. Reggel óta sajátságos nyugtalanság szállotta meg az állatot. Az ör arra magyarázta, hogy az éhség gyötri, pedig az oroszlán inkább félenkséget mutatott, mint dühösséget. Ordítása fájdalmas volt, bágyadt, a vasrudak között beáradó füledt levegőt mohón szívta be; leheveredett, s nyomban nyugtalanul ugrott fel. Most is lehajtott fejjét és kitágult orrlyukain keresztül fújta a homokot.

Az editor nagyon elsápadt. Nem tudta, mitévő legyen, körülnézett, mintha várta volna, hogy valami fordulatnak kell beállania. A tömeg ordított, türelmetlen volt. Végre megadta a jelt.

A kalitka öre kinyitotta az ajtót, s az oroszlán szilaj ordítással ugrott ki.

Glaukus törét markába szorítva dőfésre készen várta a fenevadat. Gyöngé volt a reménysége, hogy a véletlen megsegíti s egyetlen jól irányzott dőfessel leszúrja — mert a másodikra már bizonyosan nem lesz ideje.

Az oroszlán — halljatok csodát — észre sem vette áldozatát, ügyet sem vetett reá. Megállott, fejét felnyújtotta és újra mohón szívta be a levegőt — aztán révedező szemmel nézett körül, elindult — de nem Glaukus felé. Lassan járta körül az arénát, egyszer-kétszer megpróbálta, hogy a védőezölöpre felugorjék, de mert nem sikerült, fáradtan, tagjait vonszolva ment tovább. Elhaladt Glaukus mellett, reá nézett, s aztán félve tovább sompolygott. Végül nyöszörögve bújt vissza kalitkájába.

A tömeg előbb csodálkozott, most azonban kezdett boszankodni az állat közönyössége miatt.

Az editor felkiáltott:

— Mi ez? . . . Szúrd meg lándzsáddal az oroszlánt, kergesd ki és tedd be az ajtót!

Az ör oda ment a kalitkához. Félénken benyúlt, hogy az állatot kizavarja, midőn az amphitheatrum egyik bejárójánál nagy láрма és nyugtalanság keletkezett. A tömeg dühösen nézett oda — s ime Sallustius pillantották meg, a ki a szenátorok padsora felé rohant lélekszakadva, pihegve, lobogó hajjal, s parancsoló hangon megszólalt:

— Vigyétek el az atheneit! . . . Hamar! . . . Hamar! — Glaukus ártatlan . . . Fogjátok meg Arbaces, az egyiptomit — ő Apäicides gyilkosa!

— Megörültél, Sallustius? — mondá a praetor helyéről felpattanva. — Mi történt veled?

— Vigyétek ki az atheneit — hamar! Vére a fejetekre száll, s jaj nektek! Praetor, életeddel játszol, ha nem intézkedél rögtön. Egy embert hoztam magammal, a ki szemtanúja volt a gyilkosságnak! . . . Félre az útból! . . . félre! . . . Hallgassatok reám pompéjibeliak, nézzen mindenki Arbacesre! Ott ül ni! Helyet! . . . Ime Kalenus jön, Isis papja!

Kalenus jött csakugyan, vagy inkább csak a csontváza. Olyan volt, mintha a sírból jött volna fel kísértet gyanánt. Azon a soron jött be, a melyben Arbaces ült.

— Kalenus, a pap! . . . Kalenus! — kiáltott fel álmélkodva a nép . . . Ő volna az? . . . Nem, nem . . . hiszen ez csak a hullája.

— Kalenus maga — mondá a praetor. — Nos, mi a mondani valód?

— Az egyiptomi Arbaces ölte meg Apäicidest! Saját két szememmel láttam, mikor leszúrta. Az istenek kiszabadították a vak börtönből, hova engem bedobott, s éhen akart veszíteni, hogy bűne soha napvilágra ne jöjjön. Vigyétek el az athéneit — ő ártatlan!

— Ezért nem bántotta tehát az oroszlán! — kiáltott fel a praetor. — Csoda történt! . . . Csoda!

— Csoda történt! . . . Csoda! — visszhangozta ezer meg ezer ember — ereszsztétek szabadon az athéneit — *vessétek Arbaces az oroszlán elé!*

És visszhangja kelt az ezer meg ezer torok kiáltásának: « *Vessétek Arbaces az oroszlán elé!* »

— Vigyétek el Glaukust! — parancsolá a praetor — de még őrizet alatt marad. Az istenek ma csodát műveltek.

E pillanatban örömsikoltás hallatszott — valamelyik nő sikoltott fel, s a szívek nemesebb érzéstől rezzentek meg ez örömkialtás hallatára — valami csodálatosan megható, valami szent volt e hangban, s a tömeg is örömtől ujjongott.

— Csend legyen! — kiáltott a praetor — ki volt az?

— Nydia, a vak virágárús leány — felelé Sallustius — ő szabadította meg Kalenust és Glaukust.

— Jól van, erről majd később — Kalenus, Isis papja, vádolod az egyiptomi Arbaces a gyilkossággal?

— Vádolom.

— Láttad a tett elkövetését?

— Saját szememmel, praetor.

— Egyiptomi Arbaces, hallod a vádat — még eddig nem szóltál egy szót sem — mi a válaszod?

Arbaces hidegen, büszkén, makacsul állott ott. Való igaz, hogy mikor Sallustius megjelent, s aztán Kalenus — összerázkódott, barna arca fakószínűre vált, s mikor a tömeg ordította, hogy « *vessétek Arbaces az oroszlán elé!* » — reszketett a keze, az ajka, de e pillanatnyi gyöngeséget legyőzte és daczolt a világgal. Nyugodt, parancsoló hangon szólalt meg:

— Praetor, ez a vád annyira eszeveszett, hogy nem is volna érdemes reá válaszolni. Egyik vádlóm a nemes Sallustius, Glaukus testi-lelki barátja, másik vádlóm Isis egyik papja, tisztelem hivatását és papi ruháját, ő pompéjiek, ámde Kalenusról mindenki tudja, hogy fősvény és kapzsi. Az ilyen fiézkók pénzért mindent megtesznek, ha kell tanúskodnak is. Praetor — én ártatlan vagyok!

— Sallustius, hol találtad Kalenust? — kérde a praetor.

— Arbaces börtönében.

— Egyiptomi, — fordult komor arczezal a praetor Arbaceshez — te be merészelted zární Isis papját, s ugyan miért?

— Hallgasd meg az okot — mondá Arbaces felállva, látszólag nyugodt hangon, de valójában kissé megzavarodva. — Ez az ember eljött hozzám, s fenyegetett, hogy bevádol, ha vagyonom felét nem adom oda. A helyzet és a magam jóvolta kényszerített, hogy bezárjam, úgy gondoltam, hogy mihelyt az igazi bűnös lakol, szabadon bocsátom! . . . Legyetek nyugodtan, pompéjiek! Belátom, hogy hibásan cselekedtem, de képzeljétek magatokat az én helyemben, nemde ti is így tettetek volna? . . . Miért nem jelentkezett ez a pap addig, míg a bűnvizsgálat folyt, hiszen akkor még nem *zártam* őt el? Miért nem vádolt be engem? Praetor, erre a kérdésre feleletet várok. Én kész vagyok az új vizsgálatnak magam alávetni, de nem itt, s nem most. (Folyt. köv.)

KÜLFÖLDI EGYETEMEK.

Nehéz pontos magyarázatát adni annak, hogy a középkor második felében miként emelkedett egyszerre oly magas fokra egész Európában az egyetemi élet s hogy az a példa, melyet a legelső nagy egyetemek Bolognában, Párisban és Oxfordban adtak, mily hirtelen követőkre talált minden országban. Csaknem mindenütt igyekeztek ebben az időben egyetemeket állítani, s bár e főiskolák kivétel nélkül az egyház kötelékében maradtak, mindenik egyetem oly sok jogot és kiváltságot kapott, hogy csaknem külön állam volt az államban. E mellett azonban az egyetemi életben nagy különbségek voltak, bár mindegyikben az egyházas szellem és a latin nyelv volt uralkodó.

Természetes, hogy ezeket a középkori egyetemeket nem kell mai mértékkel mérni. A teológiát és latin beszédet kivéve ma már egy jól vezetett középiskola növendéke is többet tud, mint azoknak az egyetemeknek egykori hallgatói. A mit tanultak, az mind elemi dolog volt s igen gyakran ma már nevetségesnek látszó ismeretekkel kapcsolatban. Nyelvtan alatt a latin nyelv elemeit és néhány latin író olvasását értették. A szónoklattan főképp a latin fogalmazás magyarázatából állott. Logika név alatt csak szabályokat és syllogismusokat tanultak. Csillagászat gyanánt Ptolemaeus rendszerének ismertetésén

kivül a csillagjósolás elemeit magyarázták, különösen a csillagok állítólagos hatását a születekre. A számtan részben szintén babonás dolgok előadásából állott.

A legrégebbi egyetemeken csakhamar csoportokra oszlottak a tanulók eredetük, vagy nemzetiségük szerint s minden «natio»-nak rendesen külön terme és külön tanára is volt, mihez később külön védnökök is járultak részint a követek, részint közel lakó fejedelmek személyében. Mivel a tanulók nagyobb része igen szegény volt, ezek a védnökök és más jótékony emberek gondoskodtak ellátásukról. Az alapítványok száma rohamosan szaporodott. Oxfordban már a XIII-dik század közepén több mint 300 «aula» volt, melyek

KÖZÉPKORI TUDÓS DOLGOZÓ SZOBÁJÁBAN.

némelyike száz diákot is képes volt befogadni. Az ily «csarnok»-okban rendesen egy nemzeti tanuló laktak együtt egy vagy több tanító vezetése alatt. Bolognában volt hollandi és spanyol ház, Párisban dán épület. Még azok a tanulók is, kik nem ily diák-házakban laktak, az egyetem megbízottjainak felügyelete alatt állottak, de többnemű szabadságukért «verebek»-nek nevezték őket. Közös költségeiket nagyjából az alapítványokból, az egyetemi tisztviselők fizették, kiket «Burschok»-nak (bursalen) neveztek a *bursa* (erszény) latin szó után. Ez a név később a benlakó diákokra ment át. A benlakók nagyobb része szerzetesi életet élt. Kora reggel keltek, közösen imádkoztak, tanultak; a szobákban többnyire nem fűtöttek, a falakon a rendszabályok és a tiltott könyvek jegyzéke volt kifüggesztve. Sok helyen még a játék és zene is tilos volt.

Az egyetemi hallgatók kora és előképzettsége nem volt megállapítva. A párisi egyetem tette az első megszorítást, hogy 12 éven aluli fiúk nem vehetők fel hallgatóknak; de Leydenben voltak 6—7 éves tanulók is, nagyjából gazdag urak gyermekei. Így a tanulók száma sokszor igen nagy volt. Oxfordban 1209-ben 3000, 1250-ben pedig állítólag 30,000 tanuló volt. Bolognában ugyanekkor 12,000 tanuló volt és Párisban Fülöp Ágost király idejében több volt a tanulók száma, mint a polgároké, úgy hogy a király tisztán e miatt kénytelen volt a várost megnagyobbíttatni. Prágában a XV-dik század kezdetén 20,000 tanuló volt. Megjegyzendő különben, hogy igen sokszor bevették a tanulók sorozatába a borbélyokat, mázókat, könyvkötőket, pergamenkészítőket s általában mindazokat, kik e diákokkal szorosabb összeköttetésben állottak.

A tanulóknak természetesen alig volt könyvük, mivel a könyvnyomtatás feltalálása előtt a könyvek nagyon ritkák és drágák voltak. Némely záróban több könyv volt, mint az egyetemeken, de a könyveket lelánczolva tartották, hogy el ne lopják. A párisi egyetemnek 1254-ben kelt szabályzatában még nincs szó Ciceróról, Horatiusról, Vergiliusról és a színműiről; jóformán Ovidius volt az egyedüli olvasmány. Általában a reformációig az egyetemeken csak a latin nyelvet használták, a bibliának is csak

latin fordítását, ha ugyan ezt is látták, mert híres tudósok, köztük Carlstade is, elnyerték a theologiai doktori rangot, bár soha sem láttak bibliát.

Előadásokat minden hétköznap tartottak, kivéve Olaszországban, hol a csütörtök általános szabad nap volt. Nem voltak leckeórák 99 egyházi megállapított ünnepnapon, továbbá karácsonykor és husvétkor egy-egy hétig. A nagy szünidő szeptember 7-dikétől október közepéig tartott. Kezdetben minden lecke két óráig tartott; később fokozatosan csökkent háromnegyed óráig. A nyilvános vitatkozások sok időt elfoglaltak, mert minden rangfokozattal bíró egyénnek részt kellett vennie bennök.

Az egyetemi tanulás koronája a doktori diploma volt, melyet mindenkor nagy ünnepségek között adtak ki, és méltán, mivel ez a diploma nemesi jogokat adott birtokosának, sőt a

bécsi egyetem szabadalomlevele szerint még utódainak is. A doktor magasabb rangú volt, mint a kisnemes, s ez előtt juthatott be az udvarhoz, fegyvert és palástot viselhetett.

Valamivel kisebb rangú volt a «mester» (magister) cím; a baccalaureus cím még kisebb volt. A «licentiat» csak egyes meghatározott tárgyak tanítására adott jogot, s e cím legtöbbször még kisebb vala, mint a baccalaureatusé.

A doktori felavatás kezdetben a székesegyházban, később az egyetemi aulában tartott meg, hová a jelölt a tanári karral együtt lóháton ment, fényes kísérettel, melyben a «natio» testületileg vett részt. A doktorandus előadást tartott, több kérdésre megfelelt s azután különböző symbolikus szertartások között átvette a doktori kalapot. Az újonnan felavatott doktor a nemesség jeléül gyűrűt kapott s az eskü letétele után a rektor esküjében részesült, majd trombitaharsogás közben menetben vonult a tiszteletere adott közönségre. Ez a közönség Jenában a XVII-dik században két napig is eltartott, s oly kiesapongásokkal történt, hogy a választó fejedelem rendelkezésben adta ki, miszerint a doktori lakoma 250 tallérnál többre nem kerülhet.

Nagyon érdekes jelenetek fordulhattak elő a középkorban a diákok életében. Különböző tarka színű ruházataikat s feltűnő jelvényeiket az egyetemen kívül is megtartották. Vándorlásaik közben rendesen a kastélyok vendégszeretétet zsákmányolták ki; a hol pedig közönséges házakhoz kellett szállniok, az ellátásért játékokkal és dalokkal fizettek. Könyveiket és ruháikat többnyire bársony-tarisznyában a hátukon czipelték, a csomagban rendesen volt egy album rajzokkal és név-aláírásokkal, minőket Európa különböző könyvtáraiban nagy számmal őriznek. Kardot rendesen hordottak s már ekkor szerettek párbajozni. Midőn az egyetemre beiratkoztak egyúttal valamelyik «natio» tagjává lettek: annak szokásai szerint éltek, különösen a védszent névnapját ünnepelték meg nagy szertartásokkal. A nemes származású tanulókat számos előjog illette meg.

Az új tanulók neve «neovisti» (újjoncok), «vulpeculae» (rókák), «vituli» (borjúk) volt; vakoknak, ártatlanoknak és tökéletleneknek is nevezték őket. A vénebbek neve «absoluti» (végzetek), «gallo domestici» (kakasok) volt. Az utóbbiak gondoskodtak az egyetemi élet tarkaságairól, sokszor erőszakoskodásokkal is. Az új diákokat tréfás szertartásokkal vették fel, valóságos törvényeségi tárgyalás után, szarvakat is raktak a

fejükre s ezért ezeket «cornutus»-oknak nevezték. Másutt még ökörbőrbe is bújttatták őket és tudatlanságuk jeléül göröngyöket hajigáltak reájuk. Ilyen felavatáson még Luther Márton is részt vett, s beszédet tartott.

A tanulók általában nagyon érdeklődtek a nagy világi események iránt. Minden nevezetes dolgot megünnepeltek, feliratokat s határozatokat tömegesen bocsátottak közre. Társaik temetésén testületileg jelentek meg és a «natio» kápolnájában külön gyászünnepet rendeztek, melyet azután tor követett. Tanár halála esetén az összes ifjúság gyászolt s gyakran készítettek tiszteletökre emlékérmeket és csaknem minden-

ÍRÁSMÁSOLÓ DIÁK.

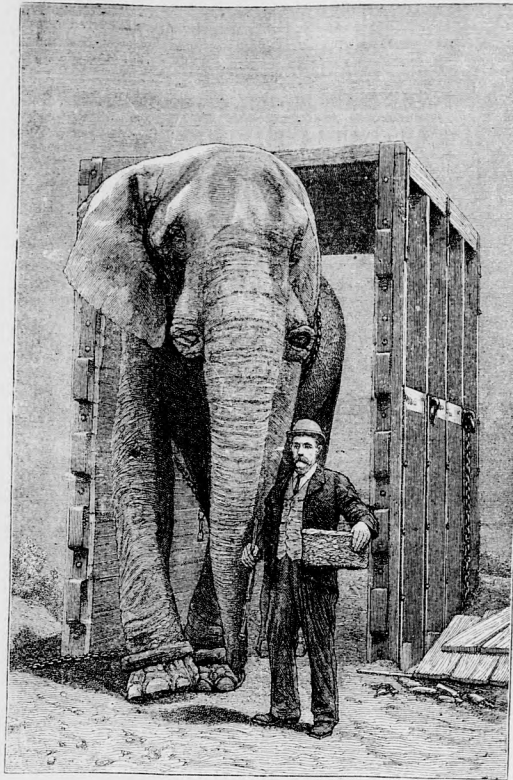
kor egy pár latin vagy görög verset. A fejedelem látogatásakor a «natio»-k testületileg zászlókkal és dalolva vonultak ki s többnyire latin szindarabot is adtak elő. A diákok küldöttei gyakran szerepeltek az egyházi zsinatokon és nem ritkán küldöttek ki megbízottakat a fejedelmi udvarokba, sőt a római pápához is jeléül, hogy érzik nagy önállóságukat.

KÉPEK AZ ÁLLATVILÁGBÓL.

Az elefánt.

Különös, hogy az elefánt, bár a forró földön lakója is, mégis nagyon könnyen megkapja a napszúrást, kivált ha vízben dolgozik. Ezért szokásban van, hogy nagyon meleg időben szalma-kalapot is tesznek a fejére, a mi, hogy valami kiesiny nem lehet, az képzelhető!

Ezt a rendkívül hasznos állatot pedig még nevelni sem kell. Leginkább úgy fogják az erdők-

ELEFÁNT ÁPOLÓJÁVAL.

ben. Mert fogságban is szaporít ugyan, habár ritkán is az elefánt, de borjúja nagyon soká növekedik fel, miért is sokkal kényelmesebb a már felnőtt, vadon élő állatot befogni s azután megszelidíteni.

Mindez pedig nagyon könnyen és gyorsan megy. A vadon élő elefántokat e célra betanított elefántok segélyével törbe csalják s ott aztán erős lánczokkal és kötelekkel megkötözik s úgy fogják a szelidítéshez.

Természetesen ezt az óriás erejű állatot nem lehet csak úgy egyszerűen megkötözni, mint valami jámbor birkát s míg még vad, épen nem volna tanácsos hozzá közel menni, mert azt ugyan szerte morzsolná, még a csontjait is, hanem hát az emberi ravaszság túl jár az okos elefánt eszén is.

A mint ugyanis a vad fogoly a szelid elefántokkal együtt már bent van a törben, a mely roppant erős faderekakból van összeróva, — a szelidek oda nyomják a rekesz valamelyik oldalához s onnan nem eresztik tovább. Ekkor egy ilyesmiben jártas ember kívülről benyúl a faderekak nyílásai közül, vigyázva, hogy a vad észre ne vegye s elkezdli annak roppant nagy talpát gyengén nyomogatni, szurkálni, de egy erős hurkot már előre oda készített. A vad azt gondolván, hogy valami féreg alkalmatlankodik ott, felemeli a lábát, a mit az ember felhasználván, a hurkot, melynek másik vége valami vastag fához

van kötve, ügyesen rácsúsztatja a vad hatalmas lábára. Így tesz a másikkal is, szükség esetén még egyik első lábával, mire az állat fogva van s ha észreveszi is aztán a dolgot, bármennyire dühöng, szabadulni nem bír.

Ekkor a szelid elefántokat kieresztik s a fogoly vad egyedül marad.

Most aztán hozzá fognak a szelidítéshez, a mi bizony nagyon embertelen eljárás. A fogoly vadnak ugyanis napokig nem adnak sem enni, sem inni. Az elefánt eleinte szörnyen dühöng, de azután az éhség s szomjúság miatt elesigázva, elgyengülve, valósággal kétségbe látszik esni, nem igyekszik többé szabadulni sem és csendesen megadja magát sorsának.

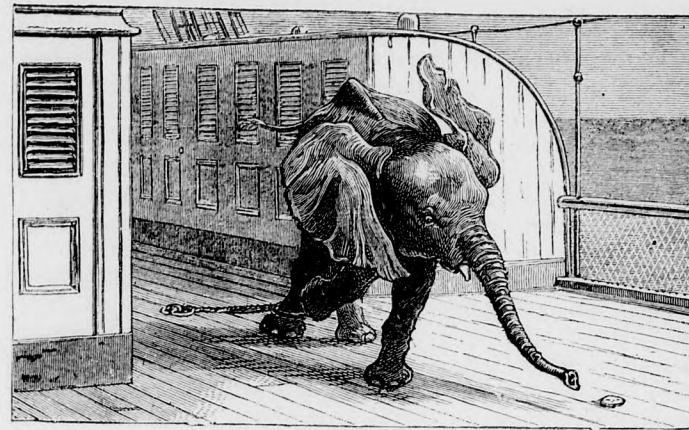
Most aztán jelentkezik az az ember, a ki majd bánni fog vele s a ki meg fogja szelidíteni. Ez edelt és italt hoz az elefántnak, melyet az mohón fogad. E közben az ember hízog, vigasztaló szavakat mondogat az elefántnak, majd mikor már tanácsosnak látja, meg is simogatja teste egyes részeit, a melyekhez veszedelem nélkül közel férhet.

Így folyik ez egy hétig, mely idő alatt azonban az elefánt még mindig kötve marad. Ekkor kiszabadítja az ember kötelékeiből is az állatot, mely most már oly hű és engedelmes lesz hozzá, mint a kutya s határtalanul ragaszkodik jóltevőjéhez.

Ezután következik a sor a munkára való tanításra, mely célra két, már kitanult elefántot vesznek segítségül. Olyan formán pedig, hogy a vadat a két szelid elefánt közé lánczolják, a melyekkel különféle mozdulatokat és munkákat végeztetnek. Vezetésszóra felemelik egyik vagy másik lábukat, orrmányukat, majd kisebb-nagyobb terheket s ösztönzik a vadat is, hogy mindezeket megtegye. Ha pedig vonakodik vagy rosszul csinál valamit, a két tanítómester úgy megveri orrmányával, különösen az orrát és füleit, hogy csak úgy

A GIMNASZTIKÁLÓ ELEFÁNT.

FELBŐSZÜLT FOGOLY ELEFÁNT.

pufog. Egy-egy ilyen ütés képes volna egy marhát leteríteni.

S a szelid elefántok rendkívüli kedvvel gyakorolják ezt a mesterséget, különösen pedig a hibáért vagy makaességért ugyan bőven és szívesen osztogatják a tanítvány püfölését.

A legérdekesebb azonban a dologban a következő:

Ez a tanítás egy ember felügyelete alatt folyik, a ki a vezényszavakat adja s a két szelid elefántot igazgatja, hogy mire tanítsák az újoncot. De ez az ember nem az ám, a ki először szelidítette az elefántot és a kinek majd állandóan a keze alatt is fog maradni, ha kitanul. Ez nem mutatkozik egész addig, míg csak a tanításnak vége nincs.

Hanem ekkor aztán hirtelen megjelenik s tetetett dühösséggel elkergeti a másik embert, valamint a két szelid elefántot is, a vadnak pedig elkezd hizelegni és mindenkép sajnálkozását fejezi ki, hogy ilyen rosszul bántak vele.

Erre a szegény elámitott vad elefánt még inkább hálás lesz vélt jóltevőjéhez, a ki őt most is ime megszabadította kinzóitól.

Másnap így folyik ez megint s így tart vagy egy hétig. És ez a rövid idő elég ahhoz, hogy az elefánt egészen megszeliüljön. Úgy látszik egészen elfeledte előbbi életmódját, szabadulni nem vágyik, beletörődik sorsába és nemsokára már minden baj nélkül be lehet osztani a többi dolgozó elefánt közé, a melyek társaságában rövid időn egészen megtanul mindent, a mire csak a munkában szükség van. De azt az embert, a ki neki először enni-inni adott s a ki elkergette tőle a másik embert s a két tanító elefántot — soha sem feledi el, ahhoz mindig rendkívüli ragaszkodással viseltetik. És ha ez az ember eltávozik vagy meghal, az elefánt nagyon soká búsul utána, utódját pedig sokáig nem szenvedheti.

De hálás volta mellett nagyon boszúálló természetű is az elefánt. S a mennyire szereti azt, a ki vele jól bánik, ép úgy gyűlöli azt, a ki rosszat tesz vele, vagy valamivel megboszantja. Ha hibájáért megfenyítik, azt eltűri, de ha ok nélkül,

vagy igazságtalanul bántják, azt nem felejtí el, azért boszút áll, sokszor még huzamosabb idő múlva is.

Így például egy állatkertben nagyon rosszul bánt felvigyázója az egyik elefánttal; egy ideig tűrte, hanem aztán egyszer, mikor ok nélkül megütötte, úgy oda szoritotta az embert a kerítéshez, hogy rögtön vége lett.

Mulatságosabb boszút állott egy másik elefánt egy csintalan szabólegényen.

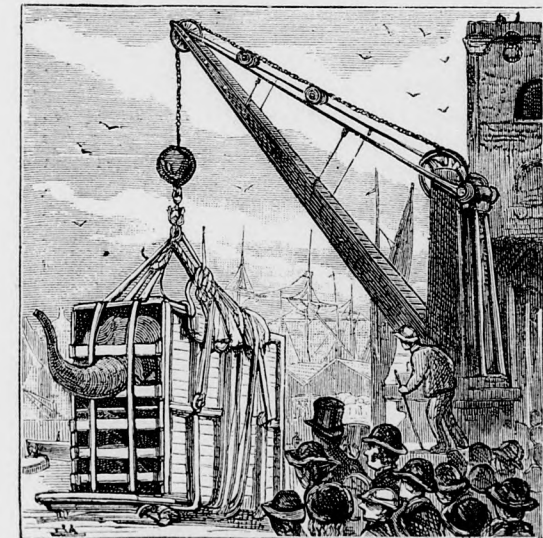
Kairó városában egy elefánt naponként egy szabómester háza előtt járt el a vízre inni s igen jó barátságba keveredett a szabóval. A hányszor csak ott elment, mindig benyújtotta orrmányát az ablakon, mely ott a melegség miatt nyitva szokott lenni, a szabó pedig soha el nem mulasztotta, hogy kedvencének egy-egy darab zsemlyét vagy kenyert ne adjon.

Egyszer azonban a szabó helyett egy új legény ült a műhelyben, a ki gondolta, hogy megtréfálja az elefántot. A mint hát az állat benyújtotta orrmányát, hogy a szokásos kis ajándékot elvegye, az ármányos szabólegény a helyett, hogy valamit adott volna neki, jól beleszúrt az orrmányába a tűjével.

Az elefánt úgy tett, mintha oda se nézne a dolognak, visszahúzta orrmányát és szép esendesen tovább ballagott az itatóra.

A szabólegény pedig nagyot kaczagott a maga elmésségén. Hanem nem sokáig kaczagott.

Az elefánt ugyanis elérvén az itatóra, teleszívta orrmányát sáros iszappal s a mint megint a szabó házához ért, benyújtotta orrmányát s úgy tele fújta a szabólegénynek szemét-száját iszappal, hogy alig birták kitisztítani. Az elefánt meglepődve szemlélte a nyakig sár szabólegényt

ELEFÁNT HAJÓRA EMELÉSE.

egy darabig, azután mint a ki legjobban végezte a dolgát, nagy meglepéssel sétált hazafelé.

Hogy a szabólegény se kívánczolt többet elefántot szurkálni: mondani se kell.

Arra is sok példa van, hogy az elefánt azt, a kit szeret, ha valami bajba kerül, megvédelmezi s más által bántani nem engedi.

Egy telepen, a hol sok elefánt dolgozott s több munkás is volt alkalmazva, volt többek közt egy igen garázda, goromba, iszákos ember, a ki társaival, meg az elefántokkal is, ha csak tehette, rosszul bánt. Ugyanott volt egy fiatal gyerek, a ki meg különösen ezt az elefántot igen kedvelte s az óriás állat is nagyon ragaszkodott hozzá.

Egyszer az elefánt meglátta, hogy a garázda ember veri a fiút, a ki mintegy segítséget kérve, az elefánt felé futott. A roppant állat orrmányával hirtelen a hasa alá állította a fiút, üldözőjére pedig olyat ütött, hogy a csontja is összetört, aztán felemelve úgy a földhöz vágta, hogy szétlapult.

Az elefánt rendkívüli okosságát mutatja a következő kis történet is, mely egyszersmind azt is világossá teszi, hogy az elefánt valósággal gondolkodni képes, a mi felől különben már az eddig elmondottak után sem kételkedhetünk.

Egy állatkertben általános kedvence volt a közönségnek egy Betti nevű elefánt, a mely felvigyázója társaságában mulattatta a látogatókat különféle furesaságaival. S a látogatók nagy része aztán szokásba vette, hogy egy egy pénzdarabot oda nyújtottak az elefántnak, mely azt orrmányával elyevén, szépen beletette egy kis perselybe, mely ott a felvigyázó számára fel volt állítva. Megjegyzendő, hogy az elefánt orrmánya bár iszonyú erejű, mégis a legkisebb tárgyakat, például a tüt is fel tudja vele emelni.

Egyszer a felvigyázó valami okból kevés időre eltávozott a ketreztől, épen akkor, midőn két úri hölgy ment oda nézni az elefántot. Mikor már jól kinézegették magukat, az egyik kivette tárczáját, hogy adjon az elefántnak egy kis összeget, de aztán talán az jutván eszébe, hogy nincs ott a felvigyázó s így felesleges is volna adni, megint csak zsebre akarta tenni a tárczát.

Az elefánt azonban, mely nagyon is oda figyelt, észrevette a szándékot s villámgyorsan kidugván orrmányát a korlátot, a hölgy nem kis ijedelmére, kivette annak kezéből a tárczát s bevonta magához.

Ott aztán addig próbálgatta, míg kinyílt, de a pénz mind kihullott belőle, kisebb-nagyobb ezüst- és rézpenzek.

Erre az elefánt megint kinyújtotta a hölgynek az üres tárczát, majd pedig a pénzt szedte fel s ezt is egyenkint hűségesen kiadogatta, kivéven egy tiz krajczáros darabot, a melyet a többi közül kiválasztva, a felvigyázója perselyébe tett.

Hogy miért épen a tiz krajczáros választotta ki az elefánt, miért nem forintost, koronát vagy rézpenzt, annak magyarázata az, mert a látogatók rendszeren tiz krajczároszt szoktak ajándékozni.

Az elefánt tehát ki tudta választani ezt a pénzdarabot s egynél többet nem is vett el gazdája számára, mert azt is tudta, hogy egy látogató csak egy darabot szokott adni.

Hát nem gondolkozó észre mutat-e ez?

A ki látja az elefánt óriási, otromba testét, azt gondolná, hogy ez a nagy állat gyors, ügyes mozgásra nem is képes. Sőt még nem rég is úgy tanították az iskolákban s nem egy ember máig is hiszi, hogy az elefánt le sem tud feküdni, mert nem hajlik a lába, ha pedig egyszer mégis lefeküdt vagy elesett, képtelen többet felkelni. Ezért a régebbi könyvekben olvashattuk is, hogy épen ezen tulajdonságát használják fel az elefántnak arra, hogy fogságba ejtsék. Az elefánt ugyanis lefeküdni nem tudván, — állították — hogy mégis kinyughassa magát, kiválasztott magának egy nagy fát az erdőben, annak neki támaszkodott és úgy aludt. Ha aztán kikapaszalták, hogy melyik fához szokott hálalni járni, nappal félig befűrészték azt, midőn aztán este az elefánt neki támaszkodott, a fa dereka ketté tört, az óriás állat pedig a földre zuhanván, onnan többé felkelni nem birt s így fogságba került.

Hát ez mind alaptalan mese. Mert bizony az elefánt a legnagyobb könnyűséggel kél, fekszik, akár csak a kutya vagy más kisebb állat. Gyorsasága is nagy, mert úgy tud futni, mint a leggyorsabb ló.

De testi ügyessége is nagy s olyan dolgokra könnyű szerrel meg lehet tanítani, a mi még magának az embernek sem volna mindig épen könnyű.

Számtalan példáját láthatjuk ennek a cirkusokban, a hol sokszor mindenféle mesterségre kitanított elefántok mutogatják ügyességüket a bámuló közönségnek.

Nézzünk végig csak egy ilyen cirkuszi mutatványt, a hol több tanult elefánt-művész szerepel:

Két elefánt lép be a nézőterre s először is illedelmesen meghajtja fejét a tisztelt közönség előtt, szíves üdvözlét gyanánt. Azután megint visszavonulva, elkezdik a nézőterre azokat az eszközöket kihordani, a melyek az előadáshoz szükségesek lesznek és azokat szépen a kellő helyeken rendbe felállítják. Behoznak egyebek közt több félfenekű faedényt, a melyeket fenékekkel felfelé állítanak, azután erős padokat, gerendákat, egy vastag, tömör fahengert, egy asztalt, egy olyan állványt, a melybe üvegek vannak beerősítve, melyeknek szája lemezekkel van fedve, behoznak aztán egy dobót, verklit és sok más egyebet.

Ezután megkezdődnek a mutatványok, melyekben két elefánt-művész szerepel.

A faedényekre felállanak az elefántok, még pedig előbb a két hátulsó lábára, aztán egyik elsőre és hátulsóra, majd végre a két első lábukra, miközben hátuljokat egyenesen felfelé tartják s úgy látszik, mintha fejtetőn állának. S mindezt hihetetlen könnyen, ügyesen és nagy fürgeséggel teszik meg az óriás, nehéz testű állatok.

Ezután következnek az említett üvegeken való sétálás. Az «üvegek» tulajdonképp erős fából vannak faragva és vaslemezekkel fedve. Ezeket aztán megindul és szépen végig sétál az elefánt, a másik pedig követi. És az állatok a lépést soha el nem hibázzák, sőt az ingatag eszközön a legnagyobb biztonsággal járnak-kelnek.

Ezt követi a zenei előadás. A zenekar is két elefántból áll: az egyiknek réztányérok vannak első lábaira erősítve s azokat veri össze, a másik pedig orrmányával egy verklit — tekerő muzsikát — forgat, míg egy emeltyű segítségével egy dobra hébe-hóba nagyokat üt. S mindez pedig nemcsak emígy-amígy össze-vissza megy, hanem a legpontosabb ütemre s a két elefánt játéka tökéletesen összhangzó és hibátlan.

A zenedarab végezte után nehéz mutatványhoz fog az egyik elefánt. Begördít ugyanis a nézőterre egy fahengert, azután erre nemcsak ügyesen rááll, hanem szépen görgeti maga alatt a hengert, kezdetben előre, majd pedig hátra is, hol lassabban, hol gyorsabban, a nélkül, hogy leessék róla.

Erre következik a hintázás, a melyben már mindenik elefánt részt vesz. Először is kiállítják középre a bakot, vagyis kecskelábat, erre pedig egy gerendát fektetnek keresztbe. Mindaddig igazgatják a gerendát, míg az szépen, vízszintesen meg nem áll, egyensúlyba nem jön. A mint ez meg van, az egyik elefánt óvatosan lenyomja a gerenda fél végét a földre és lassan felsétál rajta egész a közepére, hol megáll s orrmányával a gerenda másik végét lenyomja a földre, hogy azon a térsa felsétálhasson. A mint ez felfelé indul, akkor az első elefánt lassan hátra vonul, míg a gerenda végére ért s ugyanezt teszi a térsa, mely a gerenda másik végén marad állva. Ekkor megint egyensúlyba jutott a gerenda, a két elefánt üdvözlésül meghajtja fejét a közönség felé s akkor elkezdnek hintázni, hogy a legügyesebb gyerekek se tehetnék különben.

A közönség természetesen tapsol, éljenez, a mi szemmel láthatólag jól esik az óriás művészeknek.

De még koránt sincs vége a mutatványoknak. Az egyik elefánt óriási sapkát tevén a fejébe, egy úgynevezett triciklit — kerékpárt — tol be s arra felszállva, elkezd pompásul kerekézni, miközben orrmányával a legügyesebben adja meg a kellő irányt.

Ezután a sok mindenféle mutatvány után aztán nem esoda, ha megeheznek művészeink és terített asztal mellé kívánczoknak. De ott is várja már az őket s a két roppant vendég egész módosan mellé telepszik. Az asztalra sok minden pompás eleség van rakva: zsemlye, gyümölcs, rizs s más afféle, néhány üveg sör, meg egy csengő. A két művész nem sokat kínálhatja magát, hanem hozzá lát hatalmasan s egy pár pillanat múlva már nyoma sincs a sok eleségnek, mind elnyelte azt a két óriási böndő.

Ekkor orrmányaikkal kihúzzák a sörös üvegek

dugóját s a habzó italt egy hajtókára felkörttyantják.

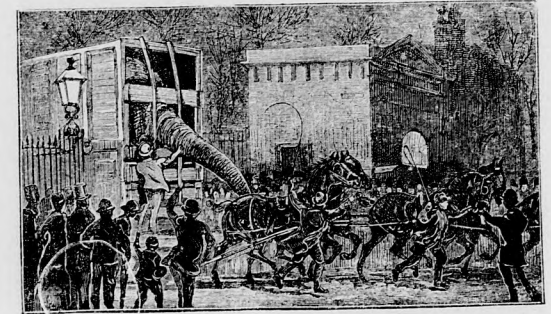
Ámde úgy látszik, a vendég urak még korántsem laktak jól, még egyebet is szeretnének parancsolni. Felveszi azért az egyik az asztalon levő csengőt s elkezd hatalmasan csengetni.

Erre előrohan egy pinczér s még több enni-inni valót hoz az uraságoknak.

Így megy ez még néhányszor, de a pinczér már utoljára megsokalja a dolgot s nem is nagyon hajlandó már vaktában hitelezni, ezért egy csengetésre már nem ételt és italt hoz, hanem udvarias meghajlással a számlát nyújtja át.

Az elefántok elveszik a számlát s roppant figyelemmel elkezdik vizsgálni: mintha számolnának, vajjon nem esalta-e őket meg a pinczér.

Huzamos vizsgálat után aztán csakugyan úgy találják az elefántok, hogy a pinczér krétája

ELEFÁNT SZÁLLÍTÁSA.

aligha duplán nem fogott, mire kedvetlenül dörmögve vissza vetik a pinczérnek a számlát s világosan elárulják, hogy nem akarnak fizetni!

A pinczér kézzel-lábbal igyekszik megmagyarázni, hogy nincs a dologban semmi hamisság, a számla egészen helyesen van kiállítva.

Erre aztán végre megnyugodnak az elefántok, az egyik elővesz egy erszényt, kikeres abból egy pénzdarabot s oda dobja a hajbókoló pinczérnek. Aztán felállanak az asztaltól s büszke méltósággal elsétálnak.

Már az ókorban híres volt az elefánt tanulékonyságáról, ügyességéről s nagyon régi időkből maradtak feljegyzések egyik-másik kiváló művész-elefánt mutatványairól. Így pl. még egy Krisztus előtt élt író említi, hogy látott egy elefántot, a mely orrmányával és lábával kitűnően dobolt, a melynek ütemére körülötte egész csomó kis elefánt járta a táncot. Ugyancsak a régi római császárság idejében mutogattak Rómában olyan elefántokat, a melyek kitűnő kötél-táncosok voltak, sőt egy közülök azt is meg tudta tenni, hogy a kötélnek bukfeneczet vetett. *Szivós Béla.*

Tapasztalást csak szorgalom szerez
S időik folyása tesz tökéleyesebbé.

Shakespeare.

ARANY JÁNOS.

1817—1882.

Irta Gyöngyösy László.

Itt a tanítás mellett sokat tanult. Különösen *Török Pál* rektorja, a későbbi superintendens, könyvtárából sokat olvasott. Itt tanulta meg jobban a német nyelvet és a francia nyelv elemeit. Itt olvasott több újabb írot, de érezte, hogy ezen a nyelven ő nem tudna írni.

Jó bizonyítvánnyal, de kevés pénzzel tért vissza a kollégiumba, a jövő tavaszra is ott foly-

egészet, összefüggőt keresett és száraz részeket kapott. Taposó malom kezdett lenni neki az iskola egyhangúsága.

A tanárok közül csak *Péczei József* volt rá nagy hatással, a ki Horatiust és az újkort magyarázta. Ez a szikár, sárga ember a legkiválóbb egyéniség volt a kollégiumban. Egyenes tartása, merev sárga arca miatt *viasz-katonának* hívták. Magyarázata eleven és folyton érdekes, tanulságos volt.

Ily körülmények közt egy-egy jó könyv volt minden gyönyörűsége. Ekkor olvasott először

A DEBRECZENI KOLLÉGIUM MANAPSÁG.

tatta az iskolai tanulmányokat, a hol a mult esztendőben elhagyta. Itt sorsa most jobbra fordult. *Erdélyi József*, «a szentírás magyarázata és a napkeleti nyelvek rendes professzora» kis leánya tanítását rábizta, s ezért nála ellátást kapott. Így tanulása is sokkal jobban ment, az első rendűek közül a jelesek közé küzdte fel magát, de sok dolog bántotta. Az algebrai képletek csak elrettentették, mert a lényegét nem fogta fel. A görög grammatizálás fárasztotta, mert szeretett volna a költői művek lelkébe hatolni. Az ásványtanban, növénytanban a növények, ásványok száraz elősorolása untatta, mikor a természet egészében szeretett volna gyönyörködni. Mindég valami

francia munkát, ügyyel-bajjal megtörve a szöveget s lassan-lassan értelmét véve. Majd nagy nyugtalansággal kezdett minden félével foglalkozni. Alabastrom rossz sötartóbból bieskájával próbálja kivájni Csokonai Vitéz fejét. Majd rajzolat, a mit Szalontán is nagy örömmel tett meg, sőt a festéshez is hozzáfog, macskaszörből ecsetet szerkesztve. Valami megmagyarázhatatlan sóvárgás tölti el kebelét, s nem talál nyugodalmat a nagy kollégiumban. Ferenczyről a magyar szobrászról akkor zeng dicséreteket a világ. Hátha ő is szobrász lenne? Ferenczy azonban messze van, de ime itt van a színház. A színészek nagy nemzeti kötelességet teljesítenek, általános felfogás

szerint «pallérozzák» a nyelvet. A rang ott kereng mindig a színház körül s álmodik dicsőségről. De tépelődése sem maradt alva. Eszébe jutnak szülei, a kik belőle «fiskálist» várnak, a kik a színészt a komédiásnál nagyobbra alig becsülik.

E vergődésében tanáraitól vár jó tanácsot. Erdélyi nem ellenzi tervét, Sárvári meg épen lelkesedik rajta, sőt ajánló-levelet is ad neki a direktorhoz.

Kedves dolog az, hogy egyeztetni meg diákunk kötelességtudását és rendszeretét ábrándozásával. Kevély és önérzetes bizonyítványára, úgy gondolja, hogy ez majd a színészetnél is egyengeti útját. Jelentkezik a direktornál, a ki a bizonyítvány helyett azt kérdi tőle «tud-e táncolni, dalolni?» A táncz emlegetése követ hengerit szívére, de a dallást már erősíti, hogy tudja. Végre is a direktor Sárvári ajánlólevelére, bár fölöslegesen, 1830-ik év februárius végén mégis fölvevé.

Egy-két hétig milyen boldog...

II.

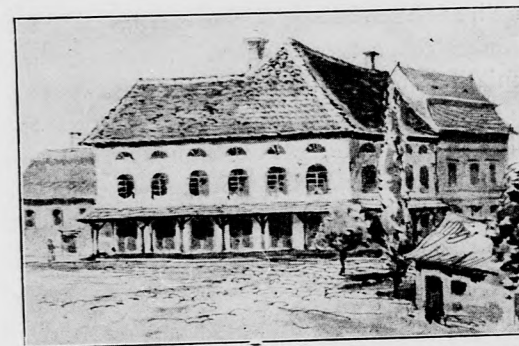
Aranyunk is keresztül megy a kezdő színész kulissza mögött való láthatatlan, de annál halhatóbb, dörgő szereplésén. Vaslemezt ráz, zivatart teremtven, majd furkóval, mint tűzér, döngeti a padokat, mikor az ügyelő úr az ágyuzásra jelt ad. Közbe változások alkalmával széklet és egyéb requisitumokat hord, s a leeresztett függöny mögött a félhomályban közellátó szemével mint vak veréb ödöng.

Március 3-ikán lép fel az «*Ördög Róbert*»-ben, egy tanácsost játszik, a kinek azonban természetesen nem sok szava van a színpadon. Többi szerepei és effélék és inasszerepek, de elég sűrűn játszik, mi mégis bizonyít annyit, hogy hasznavehető tag volt.

A társulat azonban ősztől csak tavaszig játszott, mert május 1-jén túl a város lakói a gazdálkodásra és nem a színházra gondoltak. Így a társaság szétoszlott. Az előbbkelők tagok elszereződtek, a kisebbrendű színészekkel meg senki sem gondolt, így Arany két havi színészkedés után segítség és gyámolítás nélkül maradt Debreczenben. Mit tegyen? Vissza menni a kollégiumba lehetetlenségnek látszott előtte. Haza menjen szüleihez azzal a hírrel, hogy komédiás volt ugyan már, de ügyvéd az bizony nem lesz, ennek még a gondolata is irtóztató volt előtte. Így a vízbefulónak szalmaszál volt *Hubay* színész-társának felszólítása, a ki az indulás percében ajánlotta neki, hogy tartson velök. *Hubay* és

Szákfy ez a két kolompos színész is ott maradt magának Debreczenben. Ezek a társulat hulladékaiból egy kis, kóbor csapatot szerveztek, a mivel a felvidéki városokban akartak szerencsét próbálni.

Igy indultak neki az arany fővennyel ékes Nyír felé ernyős szekereiken. Arany persze csak imigy-amogy jut hely a kocsis mellett. De a fiatal ember könnyen vigasztalódik. Gondolá, majd a talentumot oda künn a vidéken jobban megbecsülik játszhat eleget. Azután izgatja a remélt változatos élet, a sok regényes kaland, a min majd átesik. Így a remény szívárványát jó színésre festi. A nagy homokban, a hol a gebék a kocsit nem bírták, versenyt gyalogol a többi férfiakkal. Ebéd helyett nagyot delel, de azért ő is versenyt dalol a könnyű vérű csapatokkal, míg elérik első Eldorádójukat Nagy Károlyt.

A régi Varga-szín épülete Debreczenben (1811—1835).

(Az első színjátszó hely.)

De mily nagy volt a csalódása.

Festett, varrt, irt, nyomtatott cézudulát, de ennyi fáradság után csak annyi volt a díja, a mennyi a szerény «*proportióból*» kikerült. Hiába ült kifestett orczával a színész-pénztárnok a kasszájánál, hiába gyült ámuló pofákkal a derék publikum, a pénz gondviselője egyre rémesen susogja: sehogyse gyül a kassa!

Mert a szín vagy állás jó publikuma méltó jussal vagy deszkáért vagy székért vagy egyéb megszámlálhatatlan requisitumokért üldögélt ottan várva a mondókát, így aztán Arany is a bőven megígért huszonöt forintjából jó ha egynehány huszas jutott. Hozzá még a remélt szerepek is szépen elmaradtak. A főbb kolomposok maguknak veszekedtek ki, így Arany is megint csak a színlap végéről jutott. A vénebb tagok csak játszani akartak, de tanulni soha. Próbának hire, hamva se volt.

Igy tette semmivé a sivár, keserű valóság szép

álmaikat. A kétség kigyói gyötörték, szegény szüleinek szemrehányását mintha mindig hallotta volna. Nem sokáig bírta. Máramaros-Szigetre még elment ugyan velök, de szülei haláláról álmódva a direktortól egy huszást kikönyörög, tervéről azonban neki semmit se szól. Hazra felé indul gyalog. Az első éjszaka sószállító fuvarosokkal hál a sötét, hűvös erdőben, kegyetlenül meghül, köhögve roppant fáradalmak közt Szalontára ér. Ez útján szerezte azt az erős tüdőhurutot, a mely egész életén át kinozta és utójára is halálának okozója volt.

A mint testben lélekben megtörve kilencz nap mulva otthon terem, apját vakon, anyját betegten találja. A kóbor fiut csak anyja tudja mentegezni szerető szívével, a miről Arany tudja, hogy nem érdemes reá. Ott kell állania öregei feddő tekintete előtt, s vezeklése most tökéletes.

Hogy a keserűség pohara esordultig teljen, abban az esztendőben éhínség dult a vidéken. A májusi hó tönkretette a tavaszi vetéseket, a nagy szárazságmiatta gabona csak arasznyi szalmát, de magot nem adott. A lábas jószág a takarmány hiánya miatt csapatostul hullott el. Aranyék pár lova és tehene is elesett az éhségtől. Hát még az öreg Arany keserűsége, a ki fiskálist várt fiából és ime a komédiásoktól jött haza! Vége az Aranyok nemességének! Az inséges családban csak maga a fiu ép kézláb, s osztozik a szükön jutott eleségből.

Arany leirhatatlan lelki kinokat állott ki. Kerülte az embereket. Hozzá még erősen köhögött, azt hitte, hogy tüdővészben van, a mi nem sokára kivégzi. De nem csak ennyi volt a megpróbáltatás. Kitért a kolera, a mely négy hét alatt négyszáz embert söpört el az élők sorából. Ezek közt volt Arany édes anyja is, ez áldott, jószívű, takarékos családanya, a ki gondosságával óvta meg a családot a tönkrejutástól. Ura szenvedélyes daczosságát higgadt józanságával valamennyire fékezni tudta, s a ki szerető szíve egész melegével esüngött fián. Tőle örökölte Arany higgadt józanságát, apai öröksége pedig az éles ész, a vigságra, tréfára való hajlandóság, erős képzelődés volt. Az Aranyok szenvedélyes vérét mérsékelte benne Megyeriék szelidsége és józansága.

Anyja halála után egyedül maradt tehetetlen vak apjával. Gyámolójuk a jó néne, Jamborné, volt, de a ki maga is szegényes állapotban éldegélt. Apjának ápolója, «Janu fiamuk» mindig pártfogója volt, s anyja helyét pótolta. Bár nénje iránt mindig hálados tudott lenni, de kétségbejettette,

hogy kis családjának tehetetlen tagja, s keservesen látta, hogy művészi hajlandósága nyomorúságba döntötte, szüleinek keserűsége okozott, s a tisztos hivataloktól magát végképen elzárta. Keserűségében összes verseit elégette és elhatározta, hogy írói, művészi hajlandóságáról végképen lemond.

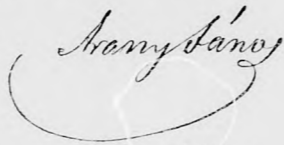
A szalontai világ csufolódva emlegette komédiás mivoltát, csak *Pápai István* postaexpeditor vette pártfogásába. Ez a gyérbeszédű, marczona ember minden ridegsége ellenére, nemes szívű ember volt. Több európai nyelven beszélt, a latin klasszikusokban szerfölött jártas, kevés beszédében is éles észt, nagy olvasottságot árult el. Életéről igen keveset tudtak Szalontán, de hogy többre volt hivatva, mint az egyszerű postaexpeditor, arról mindenki meg volt győződve. Talán a maga szerencsétlen ifjúságát látta Arany sorsában megújulni, annyi bizonyos, hogy mindenképen iparkodott rajta segíteni. Munkát adott neki hivatalában és elment a szalontai paphoz *Balog Péter* espereshez, hogy az iskolánál korrektornak alkalmazzák. Balog Péter azzal utasította el, hogy a míg él, Szalontán nem lesz komédiás-tanító. De Pápai nem csüggedt. Sorra járta a presbitereket, végre a pap is engedett. Így tették meg korrektornak körülbelül 252 váltó forint fizetéssel.

Egy darabig még apjával lakott, de aztán az öreg maga is belátta, hogy leányánál gondosabb ápolásban részesül, hozzá ment, Arany ekkor beköltözhetett az iskolába. Most már többet kellett az emberekkel érintkeznie, de még mindig kevés szavú és levert volt, az utcán lecsüggesztett fővel járt gondolataiban mélyedve.

Nemsokára az öreg Aranyt nagy öröm érte. Még az ősz elején egyszer csak benyit hozzá vaknak hitt apja az iskolába. «Fiam — mondá neki — most jövök a templomból. Megjött a szememvilága!»

Szegénységök miatt szemét az orvos nem gyógyította, a váratlan gyógyulás csodával volt határos. Az egész város beszélt róla. Az öreg elmondotta fiának, hogy a mult éjjel kibotorkázott az udvarra és csodálkozva vette észre, hogy az égen a ragyogó csillagokat látja. Nem hitt a szemének, csak másnap győződött meg róla, hogy megint lát a szemével.

(Folytatása következik.)

Arany János aláírása.

TUDOMÁNY, IRODALOM.

Régi metszetek közt lapozgatva, csodálatosan lep meg bennünket a múlt idők hangulata. Ezekből a sárga, dohos szagú lapokból az emberiség egész történelmének kísértete száll elénk. Kezünkben megreszket a lap, melyen egy-egy hosszú fürtű, spanyol kalapos fiatal ember, egy-egy kopasz, vézna testével drága palástjában egészen elvesző püspök, egy-egy nagy szakállú, tollas kalapos, egyenes kardú fejedelem képe tekint felénk. Az esetlen alakok, a lehetetlen ruhák, a nagy fejek és parányi kezek, a ruhába temetett emberi forma, a címerekkel körülakosított tájkép az évszázadok suhanását esendíti fülünkbe. A kinek a képe csak ránk maradt, mind nagyobb ember volt a többinél; a kit milliók vezérüknek ismertek, a kinek a vonásait képiró át akarta hagyni a jövőre, a kinek az eszméi segítettek a világot bármily kicsiben is mássá formálni és a kiknek története, élete számtalan bizonytalanságból nagy nehezen kihüvelyezett pár sor nyomtatott betű, a melyről senki sem tudja, igazság-e vagy tévedés, való történet-e vagy félreértés, a melynek az igazsága ki fog-e derülni és meg fog-e maradni, vagy a melyet egy szobatudós egy Beitraggal öszdedönt.

Minden, a mit a múltból tudunk, ez a csomó kép és egy esomó okirat. És mily százalmasan keveset mondanak ezek az arezok! A képirók ügyetlensége meghamisította a történelmet s a tudomány töredékessége meghamisítja az okleveleket. Abból, a mit az ezredék éltek át, ez a pár adat jutott el hozzánk, a melynek biztosságáról senki sem lehet bizonyos. A legnagyobbak is csak egy berajzolt papirlapot és egy fekete betűkből kétes bizonyossággal öszzeállított sort hagytak maguk után. Ez volna hát az egész történet? Oh nem, Adámtól Napoleonig egy sem halt meg a nélkül, hogy életének valami nyoma ne legyen. A régi metszetekről, a melyeken egy-egy lehetetlen frizurájú dáma, egy-egy nevéstégesen öltözött, meglehetősen kifejezéstelen arcú férfiú tekint reánk, egy-úttal egy-egy emberi kornak az eszméi szállanak felénk titkosan, rejtelmesen és a nehéz szagú metszetek közt a múlt lehellete imbolyog.

Ezen régi képeknek a kiadásával igen nagy szolgálatot tesz a tudománynak és irodalomnak, sőt a művészetnek is az a vállalat, a mely Nagy Képes Világtörténet ezímen immár a VII-dik kötetig jutott s melyet Marczali Henrik, a tudós egyetemi tanár szerkeszt. A nagy munka 12 kötetben lesz teljes. Egy-egy kötet ára díszes félbörkötésben 16 korona; füzetenként is kapható 60 fillérjével. Megjelen minden héten egy füzet. Kapható a kiadóknál (Révai Testvérek Irod. Int. Rt. Budapest, VIII., Üllői-út 18.) s minden hazai könyvkereskedés útján.

VEGYESEK.

A világ legnépesebb városai. *Oberhäuser Lajos* magyar királyi posta- és távirótanácsos *Posta- és táviróféldrajz* czímen vaskos könyvet adott ki, a mely a magyar szakirodalomban számottevő munka. Mutatványul közöljük belőle a világ száz legnépesebb városának sorát:

London (Anglia) 6.400.000, New-York (Észak-Amerika) 3.500.000, Páris (Franciaország) 2.900.000, Berlin (Németország) 2.200.000, Kanton (Kína) 2.000.000, Bécs (Ausztria) 1.650.000, Csikigó (Észak-

Amerika) 1.600.000, Tokió (Japán) 1.350.000, Szent-Pétervár (Oroszország) 1.270.000, Filadelfia (Észak-Amerika) 1.170.000, Brooklyn (Észak-Amerika) 1.080.000, Moszkva (Oroszország) 1.040.000, Peking (Kína) 1.000.000, Siang-tan (Kína) 1.000.000, Singan (Kína) 1.000.000, Tiencin (Kína) 950.000, Konstantinápoly (Törökország) 950.000, Kalkutta (India) 900.000, Bombay (India) 850.000, Rio de Janeiro (Brazília) 830.000, Hankou (Kína) 800.000, Hang tsu (Kína) 800.000, Buenos-Aires (Argentína) 780.000, Glaskow (Skócia) 730.000, Budapest (Magyarország) 713.000, Hamburg (Németország) 680.000, Fu-tsou (Kína) 650.000, Varsó (Oroszország) 640.000, Liverpool (Anglia) 640.000, Boston (Észak-Amerika) 600.000, Kairó (Egyiptom) 580.000, Nápoly (Olaszország) 550.000, Manchester (Anglia) 540.000, Brüsszel (Belgium) 540.000, Birmingham (Anglia) 520.000, Amszterdam (Hollandia) 510.000, Madrid (Spanyolország) 510.000, Melbourne (Ausztrália) 500.000, Barcelona (Spanyolország) 500.000, Nanking (Kína) 500.000, Osaka (Japán) 500.000, Róma (Olaszország) 500.000, Baltimore (Észak-Amerika) 500.000, Lyon (Franciaország) 480.000, Madras (India) 480.000, Milano (Olaszország) 480.000, Sangháj (Kína) 460.000, Marseille (Franciaország) 450.000, München (Németország) 450.000, Leeds (Anglia) 450.000, Sydney (Ausztrália) 430.000, Kopenhága (Dánia) 430.000, Leipzig (Németország) 430.000, Haiderabad (India) 420.000, Breslau (Németország) 410.000, Odessa (Oroszország) 410.000, Dresden (Németország) 400.000, Prága (Ausztria) 400.000, Bangkok (Sziám) 400.000, Dublin (Irhon) 360.000, Sheffield (Anglia) 360.000, Torino (Olaszország) 360.000, Köln (Németország) 350.000, Mexikó (Mexikó) 340.000, S. Francisco (Észak-Amerika) 330.000, Cleveland (Észak-Amerika) 330.000, Lodz (Oroszország) 320.000, Alexandria (Egyiptom) 320.000, Bristol (Anglia) 320.000, Lisszabon (Portugália) 310.000, Santiago Chile 310.000, Edinburg (Skócia) 300.000, Tsungking (Kína) 300.000, Tsing-tufu (Kína) 300.000, Rotterdam (Hollandia) 300.000, Washington (Észak-Amerika) 300.000, Stockholm (Svédország) 300.000, Palermo (Olaszország) 290.000, Antverpa (Belgium) 290.000, West-Ham (Anglia) 290.000, Riga (Oroszország) 285.000, New-Orleans (Észak-Amerika) 280.000, Belfast (Irhon) 280.000, Pittsburg (Észak-Amerika) 280.000, Bordeaux (Franciaország) 260.000, Ningpo (Kína) 260.000, Montevideo (Uruguay) 260.000, Nottingham (Anglia) 250.000, M/m Frankfurt (Németország) 250.000, Bukarest (Románia) 250.000, Kiew (Oroszország) 250.000, Hannover (Németország) 250.000, Taiwan (Formosa-sziget) 240.000, Genova (Olaszország) 235.000, Teheran (Perzsia) 230.000, Magdeburg (Németország) 230.000, Szmirna (Török-Ázsia) 230.000, Hull (Anglia) 230.000, Salford (Anglia) 225.000.

Svájcz őslakói — törpék. A *Schaffhausen* mellett eszközölt ásatások alkalmával a többi lelet között néhány emberi csontvázat is találtak, melyeknek magassága mintegy 140 czm. Ezek a csontvázak felöltött embereké lehettek, mint az elhasznált fogazat bizonyítja. A radiographia útján megállapították, hogy a csontvázak egészen normális fejlődésűek s a csontok teljesen megegyeznek a teljesen kifejlesztett csontokkal, nem pedig elcsontosodott porczok, mint az abnormis fejlődésű törpéknél. Ez a lelet azt bizonyítja, hogy Svájcz őslakói eredetileg törpék voltak, a mit történelmi, azaz jobban mondva, mondai adatok is támogatnak. Ugyanis már *Homeros* és *Heroda-*

tos is tesznek említést a törpékről, a kik a hegyek és az erdők között élnek és a svájci nép ajkán számos ősrégi monda van elterjedve, melyek a hegyek közt élő törpékről szólnak.

FEJTÖRŐ.

Földrajzi kérdés:

Hogy nevezik azt a hegyesportot, melyet a Garam, a Furmancezi völgy s a Murány felől Tiszolez felé nyúló völgyelések határolnak?

Természetrjzi kérdés:

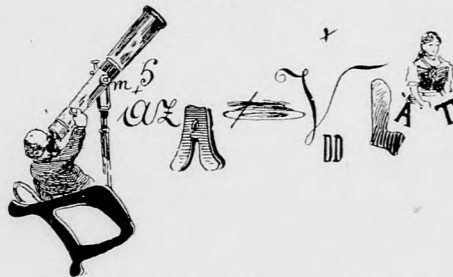
Melyik az a Dél-Európából hozzánk került növény, mely május és június hónapban virágzik? Páratlanul szárnyalt levelének egyes levelei esorbított szélűek. Termése felfuvódott hártvány hüvely, mely érett korában sem hasad szét. (Szűsz Nándor.)

Oslopp-rejtvény:

—ajó —erek
—par —úza
—emete —ldás
—elek —ezgő
—erleg —ont
—vet —ke
—ocsár —ant
—avas —rdög
—czél —áng
—ovas —mló
—epény —isz
—stor

(Székely Arthur.)

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1901. augusztus 4.

42. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:

Történelmi kérdés: Győri csata. Vers-talány: Görög. Képrejtvény: Hálátlanságnál nincs rútább bűn a világon.

Helyesen fejtették meg: Leichter Jenő, Borosnyay Oszkár, Békés László, Rosenberg Sándor, Przybilla Jenő, Kutlik Félix, Zeller Aladár, Kiszely Géza, Fejér József, Posch Károly, Molnár Aladár, Bognár János, Gebhart Sándor, ifj. Mikula Alajos, Kellner Sándor, Prágyik Flóris, Eckerdt Elek, Radó Nándor, Eissen Gábor, Kux István, Kiss Béla, Vécei Ferencz, László Pál, Rosenkranz Sándor, Kalmár Zoltán, Grossberger Zoltán, Kuzma Albert, Znojemszky Nándor, Mory Pál, Papp Szász Tamás, Mallinger József, Marusák István, Mayer Jenő, Emmerling László, Schandru Endre, Tóth Tibor és Tihámér, Lázár Béla, Rusznyák Sándor, Koscs Antal, Polgár Lajos, Reiner Frigyes, Herczog Emil, Benkő Gyula, Szigeti Endre, ifj. Romák Béla, Gyürky Vidor és Zoltán, Szerényi Nándor, Schwarcz Béla, Rein

Dezső, Groszmann Árpád és Jenő, kismagyar Magyar Zoltán, Hoensch Gusztáv, Sonnenfeld Lajos, Hermann István, Somogyi Zsigmond, Breuer Ernő, Vadas Zoltán, Bohrandt Lajos, Klopstock György, Lőrincz Ferencz és Dezső, Kikaker Ernő, Holländer Pál, Matusik István, Komlós György, Szporui Lajos, Laufer István, Gálffy Sándor, Grünwald Dezső, Szogyény István, Kohn Benő, Mattyasovszky Lajos, Rosconi Titusz, Belicza J. és P., Engel József, Bigler Aladár.

A kitzított könyvjutalmat (Baksay S.: «Dáma») Holländer Pál lugosi előfizetők nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

L. S. (Szegszárd.) A középiskolákban azoknak a tanulóknak engedik el a tandíját, a kik erre tanulsikkal és jó magaviseletükkel reá szolgálnak. Ha valamely szülő három gyermeke a középiskolában tanul, ennek az alapján is elengedik, de csak megfelelő előmenetel mellett. A tandíjmentességért való folyamodványokat szeptember havában kell beadni. Erre vonatkozólag minden középiskolában jó előre figyelmeztetik a tanulókat. A folyamodványban hangsúlyozni kell a folyamodó apának, hogy már három fia jár középiskolába; mellékelni kell az előbbi osztály bizonyítványát és a szegénységi, illetve vagyontalansági bizonyítványt. Annak kell folyamodni, a melyik a legjobban tanul, ha mind a három jól tanul és vagyontalanok a szülők, folyamodjék mind a három. — **Kezdő.** (Gyöngyös.) Mind a két vers gyöngye. A Mátra dicsőítése és a tavasz megverselése igen kezdetleges holmik. A gyenge rímek koczogása nem alkalmas arra, hogy az író a Parnasszus csúcsára feljuttassa. Még csak házi használatra pengesse az egy húrú lantot. — **Gimnázista.** A kis irodalom-történet, melyről ön olyan hálásan emlékezett meg, most kerül ki második kiadásban a sajtó alól. A második kiadásban csinos kis arcképek is lesznek. Terjedelme is nagyobb, mert kortörténeti táblázat is csatoltak hozzá függelékül. — **Turista.** Csak élvezze a szép természetet, melynél igazabb barátja nincsen az embernek. Egy-két sorban nem ártana benyomásait leírni. Szíves jókívánatait köszönjük. — **Vitakozók.** Egyiküknek sincs igaza. *Abszolút szépről* ne beszéljenek, mert minden csak a közmegegyezés dolga. A hány ember van, annyiképen fogja fel a szépet. Az *igazság* első feltétel. — **Tudósító.** Igen jelentéktelen, kár volna ilyesmit közzétenni. — **X-y.** Küldje be azokat az apróságokat, ha felhasználhatjuk, közzé tesszük. — **Vértés Gusztáv** (Szolnok) hajlandó külföldi bélyegeket adni magyarokért, 10 filléres és 5 krajczáros bélyegek kivételével. — **P. J.** (Pozsony.) A megfejtéseket nem írta a czimek alá. — **E. E.** (Léva.) Kérdésére a múlt számunk már megfelelt. — **L. B.** Megírjuk czímét. — **K. S.** (Ács.) Lehet tudósító: csak aztán meg is feleljen tisztességnek! — **L. S.** (Losoncz.) Latinból kell kiegészítő érettségi vizsgálatot tennie; szóbelit és írásbelit. — **M. L.** Rejtvényei túlságosan könnyűek. Próbálkozzék meg másokkal. Telik onnan jobb is! — **G. Z.** (Salgó-Tarján.) Minden szót kiszedni hiábavaló munka volna; próbálja meg a tájszavakat vagy a ritkábban előforduló szavakat abból a munkából kikeresni. — **G. M.** (Székely-Udvarhely.) Jövő számban véleményt mondunk verséről. — **G. D.** (Szolnok.) Fenti üzenet neked is szól.

!! Megjelent !!

Lombfűrészeti és faragászati különlegességekből összeállított nagyszabású album és árjegyzékünk, mely tartalmazza az összes ideavágyó kellek és díszvasalások képes gyűjteményét. Mivel a fentemlített cikkek és kellek az ideig jórészt Bécsből szerzették be, indittatva éreztük magunkat egy minden tekintetben modern és terjedelmes album összeállítására, miáltal lehetővé tesszük minden oly cikket előnyös, olcsó és gyors beszerzését, mely eddig csak külföldről jóval nehezebben és nagyobb költséggel történhetett.

Kiss Ernő és Társa, Budapest, VII., Erzsébet-körút 17.

Árjegyzék kívánatra bérmentes.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest, IV. ker., Egyetem-utca 4. szám. Kéziratokat nem adunk vissza.
Fél évre... 4 kor. 80 fill.		
Egész évre... 9 kor. 60 fill.		
Megjelenik minden vasárnap.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	

A KERÍTÉS MÖGÜL.

A fürdőtelepet léczkerítés fogja körül. Ez a léczkerítés jó magas, csak az ügyesebb fiúk tudnak felmászni a tetejére, pedig kívánatos dolog felmászni, mert a kerítés mellett sűrű bokor nőtt, s a bokrokon csak az láthat túl, a ki a léczkerítés legfelső keresztgerendáján állhat. Ott pedig a bokrokon túl tágas, fővennyel telehintett játszótér van, ott gyűlnek össze délelőtt és délután a szépnadrágos, búr-kalapos, színes strimflis úri gyermekek és játszanak színes gummilabdával, gázlabdával, apró fagolyókkal, melyeket fakalapácsal kergetnek keresztül a vasdrót-kapucskákon; toll-labdákat röpitenek húrral behálózott kerek labda-ütővel.

Igen vidáman vannak, mert nincs boldogabb, mint a gyermek, ha játéka és játszótársai vannak.

A kerítés mögött egy csomó falusi gyermek verődött össze. Egy szál ingben, mezitláb és kajla, vedlett szalmakalapban. Három a kerítés tetején volt, s nagyokat bámult, az alul levők ágaskodtak, kapaszkodtak, s ha a szellő egy-egy ágat félrelegyintett, ujjongva kiáltottak fel:

— Én is látom!

— Én is!... Én is!

Egyszer csak átröpült a labda a kerítésen. Valamelyik úri fiú a rendesnél nagyobb talált reá ütni. Nosza lett ebből nagy háború. A kis mezitlábások valóságos emberirtó harezba keveredtek a labda miatt. A kerítésen levők is hamarosan leugráltak és ucczu verekedtek a színes labdáért.

Tünődtem rajta: vajjon mi sarkalta őket e nagy buzgóságra? Az a néhány krajczár-e, a mit az úri gyermekek szülei fognak a markába

nyomni vagy talán az a reménység, hogy a kerítésen be fogják eresztetni azt a boldogot, azt a nagyon szerencsést, a ki kézhez keríti a labdát és oda viszi az úri fiúkhöz?

Beeresztik és ott is felejtik, meglapul az egyik bokor mellett, s nézi, egészen közelről nézheti, hogyan játszanak.

Nem mondják neki: eredj ki innen, te nem vagy közénk való. Meg fogják túrni.

E bizony nem utolsó gyönyörűség. Mintha magam is éreztem volna ezt a ritka, nagy gyönyörűséget egykor. Egészen új, igézetes világ ez a szegény falusi gyermekre nézve, a ki az országút porával, a patak kavicsaival, a sáncz aljának sarával játszik, avagy kitereli az édes anyja libáit, malaczeit a mezőre, s órák hosszat ugrál a sáncz egyik partjáról a másikra, nézi a forgószél játékát a kanyargó országúton, vizsgálja a felhők változatos alakját a levegő-égen. És reggeltől estig ez az egyedüli mulatsága.

Ti szép ruhás úri gyermekek, ne adjatok krajczárt a paraszt fiúskának, hanem engedjétek meg, hogy nézze a játékaitokat. Azt is engedjétek meg, hogy egyszer elüsse a labdát — játszodjatok velem, hiszen a labdának mindegy az, hogy ki üt a labda-ütővel a hátára?...

Igen... igen, rontsátok le a cifra léczkerítést, mely titeket elválaszt, s korán hozzá szoktat ahhoz, hogy vannak e léczkerítésnél még magasabb választófalak az életben. Repüljön a labda; egyszer fogja ki a fehér kéz az ő vékony, gyűrűs ujjával, máskor kapja ki a napbarnította kéz erős, izmos ujjával, a melyre talán soha sem fognak drágaköves aranygyűrűt húzni, mert hiszen aranygyűrű nélkül is lehet valaki derék, jóra való, boldog ember.

Le a kerítéssel — játszodjatok együtt!